DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 6 april 2000 *

I mål C-226/98,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Østre Landsret (Danmark), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Birgitte Jørgensen

och

Foreningen af Speciallæger,

Sygesikringens Forhandlingsudvalg,

angående tolkningen av rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (EGT L 39, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 191) och av rådets direktiv 86/613/EEG av den 11 december 1986 om tillämpningen av principen om likabehandling av kvinnor och män med egen rörelse, bland annat jordbruk,

* Rättegångsspråk: danska.

samt om skydd för kvinnor med egen rörelse under havandeskap och moderskap (EGT L 359, s. 56; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 133),

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.C. Moitinho de Almeida samt domarna C. Gulmann, J.-P. Puissochet (referent), G. Hirsch och F. Macken,

generaladvokat: A. Saggio,
justitiesekreterare: biträdande justitiesekreteraren H. von Holstein,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Birgitte Jørgensen, genom advokaten C. Holberg, Köpenhamn,

— Foreningen af Speciallæger och Sygesikringens Forhandlingsudvalg, genom advokaten M. Norrbom, Köpenhamn,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom H.C. Støvlbæk, rättstjänsten, i egenskap av ombud, biträdd av advokaten P. Heidmann, Köpenhamn,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 21 oktober 1999 av: Birgitte Jørgensen, Foreningen af Speciallæger och Sygesikringens Forhandlingsudvalg samt kommissionen,

och efter att den 13 januari 2000 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Østre Landsret har genom beslut av den 4 juni 1998, som inkom till domstolens kansli den 24 juni 1998, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt fyra frågor om tolkningen av rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (EGT L 39, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 191) och av rådets direktiv 86/613/EEG av den 11 december 1986 om tillämpningen av principen om likabehandling av kvinnor och män med egen rörelse, bland annat jordbruk, samt om skydd för kvinnor med egen rörelse under

havandeskap och moderskap (EGT L 359, s. 56; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 133).

2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan å ena sidan reumatologen Birgitte Jørgensen och å andra sidan Foreningen af Speciallæger (nedan kallad FAS) och Sygesikringens Forhandlingsudvalg (sjukförsäkringens förhandlingskommitté, nedan kallad SFU) angående en avtalad omorganiseringsmodell för läkarpraktiker.

Tillämpliga bestämmelser

Gemenskapsbestämmelser

3 Syftet med direktiv 76/207 är enligt artikel 1 att i medlemsstaterna realisera principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, däribland befordran, yrkesutbildning, arbetsvillkor och, enligt vissa villkor, social trygghet.

4 Artikel 2.1 i direktiv 76/207 har följande lydelse:

"I följande bestämmelser skall likabehandlingsprincipen innebära att det inte får förekomma någon som helst diskriminering på grund av kön, vare sig direkt eller indirekt, särskilt med hänvisning till äktenskaplig status eller familjestatus."

5 Artikel 3.1 i direktiv 76/207 har följande lydelse:

"Tillämpningen av likabehandlingsprincipen innebär att det inte skall förekomma någon som helst diskriminering på grund av kön i villkoren, som t.ex. urvalskriterier, för tillgång till alla arbetsuppgifter eller befattningar i någon som helst sektor eller verksamhetsgren och på alla nivåer."

6 I artikel 5.1 i direktiv 76/207 anges följande:

"Tillämpningen av likabehandlingsprincipen i fråga om arbetsvillkor, inklusive villkor för att ett anställningsförhållande skall upphöra, innebär att kvinnor och män skall vara garanterade samma villkor utan diskriminering på grund av kön."

7 Direktiv 86/613 har enligt artikel 1 till syfte att säkerställa att principen om likabehandling av kvinnor och män som är egna företagare eller medhjälpare vid utövandet av sådan verksamhet genomförs på de områden som inte omfattas av direktiv 76/207/EEG. Enligt artikel 2 omfattar direktivet egna företagare, det vill säga "alla som utför förvärvsarbete för egen räkning i enlighet med nationell lagstiftning, inklusive jordbrukare och fria yrkesutövare" samt deras makar som inte är anställda eller delägare och som vanligtvis i enlighet med nationell lagstiftning deltar i den egna företagarens verksamhet.

8 Artikel 4 i direktiv 86/613 har följande lydelse:

"Vad beträffar egna företagare skall medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att alla bestämmelser som strider mot likabehandlingsprincipen enligt definition i direktiv 76/207/EEG skall elimineras, speciellt för upprättande, utrustning eller utökning av affärsverksamhet eller igångsättning eller utökning av någon annan form av självständig verksamhet, inklusive ekonomiska resurser."

Nationella bestämmelser

9 Direktiven 76/207 och 86/613 införlivades med dansk rätt genom lag nr 244 av den 19 april 1989 om likabehandling av kvinnor och män i fråga om anställning och mammaledighet, i ändrad lydelse (nedan kallad lagen).

10 I § 5 första stycket i lagen föreskrivs följande:

"Skyldigheten att likabehandla omfattar även de som antar bestämmelser och fattar beslut om tillgång till att utöva egen rörelse. Detta gäller också för upprättande, utrustning eller utökning av affärsverksamhet eller igångsättning eller utökning av någon annan form av självständig verksamhet, inklusive dess finansiering."

11 Enligt det danska sjukvårdssystemet får läkare som har slutit särskilda avtal med det offentliga sjukförsäkringsorganet sina arvoden utbetalda direkt av detta

organ. I gengäld finns det begränsningar för vårdbehövande vid valet av läkare. Patienterna kan välja läkare, men får då betala en stor del av kostnaden. Denna möjlighet utnyttjas därför i mycket begränsad omfattning. I praktiken utbetalas nästan alla läkararvoden direkt från sjukförsäkringen.

12 Privatpraktiserande specialistläkare kan delas in i två kategorier, dels "heltidspraktiserande", som utövar all sin yrkesverksamhet i sin praktik (nedan kallade heltidspraktiserande specialistläkare), dels "deltidspraktiserande", som utövar en annan läkarverksamhet vid sidan om sin praktik (nedan kallade deltidspraktiserande specialistläkare).

13 Den 1 juni 1990 ingick FAS, för specialistläkarnas räkning, och SFU, för sjukförsäkringens räkning, ett avtal (nedan kallat avtalet). Syftet med avtalet var bland annat att begränsa de offentliga utgifterna för specialistläkarvård och att få till stånd en bättre ekonomisk och geografisk planering av antalet specialistläkare. I avtalet infördes därför en "brytpunktsmodell", som innebar en obligatorisk nedsättning av arvodet för de praktiker som hade störst omsättning, och en "omorganiseringsmodell", som skulle begränsa utövandet av specialistläkaryrket på deltid.

14 I det sistnämnda fallet förhöll det sig så att ett stort antal läkare som i teorin huvudsakligen arbetade på sjukhus och på deltid hade en praktik kritiserades för att försumma sjukhusarbetet och främst arbeta för att säkra sina praktikers omsättning. Man beslutade därför att införa ett enhetligt tak för deltidspraktikers intäkter på 400 000 eller 500 000 DKK per år beroende på specialistområde (400 000 DKK för reumatologi).

15 Omorganiseringsmodellen anger enligt vilka kriterier deltids- och heltidspraktiker kan omklassificeras, på grundval av omsättningen år 1989, och få ny status.

16 Enligt punkt 6 i denna modell förblir praktiker som tidigare ansågs vara heltidspraktiker och som år 1989 hade en omsättning på mellan 400 000 och 500 000 DKK eller mellan 500 000 och 600 000 DKK, beroende på specialistområde, heltidspraktiker och omfattas därför inte av det årliga taket på 400 000 eller 500 000 DKK för arvoden som utbetalas av socialförsäkringsorganet. Vid försäljning omvandlas de dock till deltidspraktiker. Enligt samma punkt i omorganiseringsmodellen skall omsättningen under de tre senaste åren i stället beaktas om praktikernas omsättning i det nämnda inkomstskiktet beror på särskilda omständigheter, exempelvis sjukdom.

Tvisten i målet vid den nationella domstolen

17 Birgitte Jørgensen är medlem av FAS. För att kunna få sina arvoden betalda från socialförsäkringen är hon bunden av avtalet.

18 Eftersom Birgitte Jørgensen inte utövade någon läkarverksamhet vid sidan om sin praktik och denna år 1989 omsatte 424 016 DKK, omfattas hon av punkt 6 i omorganiseringsmodellen. Hennes praktik förblev en heltidspraktik efter avtalets ikraftträdande och hon har således fortfarande möjlighet att öka omsättningen. Om hon säljer sin praktik kommer denna dock att omvandlas till en deltidspraktik, vilket innebär att köparens årliga arvoden från sjukförsäkringen begränsas till 400 000 DKK.

19 Birgitte Jørgensen har bestritt att ett sådant system kan tillämpas och har till stöd härför anfört att hon alltid har arbetat heltid i sin praktik och att det förhållandet att hennes omsättning, som hon räknar med kommer att överstiga 500 000 DKK i framtiden, inte var större bland annat berodde på att hon hade fått ägna en del av sin tid åt familjeförpliktelser när hennes barn var små. Hon har dessutom väckt frågan om ersättning för den förlust som uppkommer vid försäljningen av en praktik som vid överlåtelsen omsätter mer än det tak på 400 000 DKK som fastställs i avtalet.

20 Då hennes klagomål och hennes överklagande till Speciallægesamarbejdsudvalget i Frederiksborg Amt (samarbetskommitté för specialistläkare i Frederiksborgs län) avslogs, väckte hon den 13 augusti 1991 talan vid Østre Landsret. Hon yrkade där att FAS och SFU skulle förpliktas att erkänna att omorganiseringsmodellen i avtalet helt eller delvis var ogiltig och att hennes praktik vid en överlåtelse skulle jämställas med en heltidspraktik. Bland annat gjorde hon gällande att tillämpningen av punkt 6 i omorganiseringsmodellen ledde till indirekt diskriminering i strid med § 5 i lagen. Hon menade nämligen att denna bestämmelse berörde förhållandevis fler kvinnliga än manliga specialistläkare, eftersom kvinnor oftare än män vårdar sina barn och därför får en lägre omsättning.

21 För att bevisa respektive bestrida att det förelåg indirekt könsdiskriminering inhämtade var och en av parterna i målet en statistisk sakkunnigrapport som ingavs till Østre Landsret. I den rapport som sökanden ingav bedöms omorganiseringsmodellen vara indirekt diskriminerande, medan bedömningen är den motsatta i den rapport som FAS och SFU ingav. Enligt de två sakkunniga beror denna skillnad enbart på att de har utgått från olika förutsättningar.

22 Då Østre Landsret ansåg att den behövde en tolkning av artikel 3.1 i direktiv 76/207 och artikel 4 i direktiv 86/613 för att kunna lösa tvisten,

beslutade den att vilandeförklara målet för att ställa följande frågor till EG-domstolen:

"1) EG-domstolen ombeds meddela hur bedömningen av indirekt könsdiskriminering skall göras i ett mål om likabehandling enligt rådets direktiv 76/207 av den 9 februari 1976 och rådets direktiv 86/613 av den 11 december 1986.

Om utgångspunkten är att det i enlighet med EG-domstolens fasta rättspraxis i mål avseende lika lön skall göras en jämförelse punkt för punkt, ombeds domstolen meddela om den jämförelse av anställningsförhållandena som skall göras i ett mål avseende likabehandling skall göras som en helhetsbedömning av samtliga omständigheter eller som en jämförelse punkt för punkt på samma sätt som i mål avseende lika lön.

Då frågan besvaras kan det utgås från att den omorganiseringsmodell/det avtal som målet rör vid en helhetsbedömning är könsneutral vad beträffar såväl dess verkan som dess föremål.

Vidare kan det utgås från att omorganiseringsmodellen/avtalet innehåller bestämmelser som isolerade har könsbunden effekt, eftersom vissa bestämmelser huvudsakligen påverkar kvinnliga specialistläkare medan andra bestämmelser huvudsakligen påverkar manliga specialistläkare.

2) Om den första frågan besvaras jakande, begärs svar på frågan huruvida hänsyn till en säkrad budget, besparingar och planering av verksamheten kan

anses som sådana objektiva och sakliga hänsyn som motiverar att förhållandevis fler kvinnor än män berörs av den ovannämnda bestämmelsen.

3) Kan den ersättning för goodwill som klaganden får då hon överlåter praktiken till följd av att hon drar sig tillbaka på grund av ålder, när hänsyn tas till klagandens ålder (född år 1939), jämställas med en löntagares pensionssparande?

4) Om EG-domstolen besvarar den tredje frågan jakande, begärs svar på frågan om vilken betydelse det har för svaret på den första frågan att en del av den skada som orsakas genom bestämmelsen i fråga utgörs av en lägre ersättning vid överlåtelse, och därigenom ett sämre pensionsskydd, när hänsyn tas till att det i EG-domstolens dom i mål C-297/93, Hupka (punkt 27), fastställdes att medlemsstaterna inte är skyldiga att ge personer som har vårdat sina barn någon fördel vad beträffar försäkring vid ålderdom eller att säkerställa någon rätt till förmåner på grundval av perioder under vilka förvärvsarbete inte har utförts på grund av vård av barn?"

Den första frågan

23 Den nationella domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida det vid bedömningen av om det föreligger indirekt könsdiskriminering i ett sådant mål om likabehandling som det aktuella vid den nationella domstolen enligt direktiven 76/207 och 86/613 skall göras en särskild bedömning av varje omständighet som är kännetecknande för de villkor för att utöva en yrkesverksamhet som följer av de omtvistade bestämmelserna eller om det skall göras en helhetsbedömning av omständigheterna.

24 Birgitte Jørgensen och kommissionen har gjort gällande att i enlighet med domstolens rättspraxis skall principen om likabehandling iakttas vid varje villkor eller bestämmelse som gäller för kvinnor och män. Enligt deras mening kan man inte göra en helhetsbedömning av flera bestämmelser när, liksom i förevarande fall, olika kriterier tillämpas.

25 FAS och SFU anser däremot att man inte kan överföra principen om en jämförelse punkt för punkt, som gäller för mål om lika lön, till mål om likabehandling, eftersom de sistnämnda målen är av en helt annan karaktär. De menar att eftersom avtalet och omorganiseringsmodellen i fråga utgör en helhetslösning på ett problem med styrning av de offentliga utgifterna och är grundade på sakliga kriterier, finns det inget som hindrar en helhetsbedömning av deras verkningar.

26 Domstolen konstaterar till att börja med att de omtvistade bestämmelserna i målet vid den nationella domstolen rör en yrkesverksamhet som utövas enligt villkor som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 86/613, vars artikel 4 uttryckligen hänvisar till principen om likabehandling enligt definitionen i direktiv 76/207. Den nationella domstolen har därför gjort rätt när den har begärt en tolkning av dessa två direktiv tillsammans.

27 Domstolen har i punkterna 34 och 35 i dom av den 17 maj 1990 i mål C-262/88, Barber (REG 1990, s. I-1889; svensk specialutgåva, volym 10, s. 407) fastslagit att om de nationella domstolarna var tvungna att göra en bedömning och en jämförelse av alla de förmåner av varierande art som allt efter omständigheterna beviljas kvinnliga eller manliga arbetstagare, skulle domstolsprövningen bli svår att utföra och den ändamålsenliga verkan av principen om lika lön försvagas. Verklig öppenhet, som möjliggör en effektiv kontroll, kan därför endast uppnås om principen om lika lön gäller för varje enskild del av den lön som kvinnor respektive män erhåller, och inte enbart på grundval av en helhetsbedömning av de förmåner som arbetstagarna erhåller.

28 Detta gäller i princip för alla aspekter av principen om likabehandling och inte enbart för dem som rör lika lön.

29 I fråga om såväl lön och sociala trygghetsförmåner som tillgång till anställning och arbetsvillkor följer av domstolens rättspraxis att en nationell bestämmelse eller ordning medför indirekt diskriminering av kvinnliga arbetstagare om den — trots att den är neutralt formulerad — faktiskt missgynnar en mycket högre procentandel kvinnor än män, om särbehandlingen inte är befogad av sakliga skäl som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön (se bland annat dom av den 13 juli 1989 i mål 171/88, Rinner-Kühn, REG 1989, s. 2743, punkt 12, och av den 30 november 1993 i mål C-189/91, Kirsammer-Hack, REG 1993, s. I-6185, punkt 22).

30 Om det således har konstaterats att en bestämmelse missgynnar en mycket högre procentandel kvinnor än män eller omvänt, presumeras den utgöra indirekt könsdiskriminering och det ankommer på arbetsgivaren eller bestämmelsens upphovsman att bevisa motsatsen.

31 En helhetsbedömning av samtliga beståndsdelar i det system eller de föreskrifter som en sådan bestämmelse kan tillhöra skulle inte tillåta en effektiv kontroll av tillämpningen av principen om likabehandling och skulle kunna leda till att bevisbördereglerna vid indirekt könsdiskriminering åsidosätts.

32 Vid tillämpningen av dessa regler kan de olika beståndsdelarna i bestämmelserna för en yrkesverksamhet endast beaktas isolerade om de kan lösgöras från bestämmelserna och i sig utgör särskilda bestämmelser som är grundade på egna tillämpningskriterier och berör ett stort antal personer som tillhör en viss kategori.

33 Såsom domstolen har fastslagit i punkterna 16 och 17 i dom av den 27 oktober 1993 i mål C-127/92, Enderby (REG 1993, s. I-5535; svensk specialutgåva, volym 14, s. 383), kan det endast vara fråga om indirekt könsdiskriminering om de uppgifter som är kännetecknande för situationen är godtagbara, det vill säga omfattar ett tillräckligt stort antal individer, inte är uttryck för helt slumpmässiga eller konjunkturbetingade företeelser och rent allmänt framstår som relevanta.

34 Även om den i målet vid den nationella domstolen omtvistade bestämmelsen i omorganiseringsmodellen är baserad på andra tillämpningskriterier än dem som gäller för övriga bestämmelser och berör en särskild kategori av specialistläkare, genom att den enbart är tillämplig på heltidspraktiker som år 1989 hade en viss omsättning framgår det av obestridda uppgifter som framkom vid domstolens förhandling i målet att den endast berör 22 specialistläkare, varav 14 kvinnor, av sammanlagt 1 680 specialistläkare, varav 302 kvinnor. Det förefaller tveksamt att sådana uppgifter kan betraktas som relevanta.

35 I alla händelser ankommer det på den nationella domstolen att bedöma om de särskilda reglerna och förutsättningarna för tillämpning av bestämmelsen i fråga i målet vid den nationella domstolen mot bakgrund av domstolens tolkning gör det möjligt att presumera att det föreligger indirekt könsdiskriminering.

36 Svaret på den första frågan blir därför att direktiven 76/207 och 86/613 skall tolkas så att det, för att få klarhet i huruvida det föreligger indirekt könsdiskriminering i ett sådant mål om likabehandling som det aktuella vid den nationella domstolen, skall göras en särskild bedömning av varje omständighet som är kännetecknande för de villkor för att utöva en yrkesverksamhet som följer av de omtvistade bestämmelserna, förutsatt att de i sig utgör särskilda bestämmelser som är grundade på egna tillämpningskriterier och berör ett stort antal personer som tillhör en viss kategori.

Den andra frågan

37 Den nationella domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida hänsyn till en säkrad budget, besparingar och planering av läkarpraktikernas verksamhet kan anses utgöra sakliga skäl som motiverar en bestämmelse som missgynnar fler kvinnor än män.

38 Birgitte Jørgensen har gjort gällande att det följer av domstolens rättspraxis att budgethänsyn inte kan motivera könsdiskriminering. FAS och SFU har anfört att det ankommer på den nationella domstolen att bedöma om en bestämmelse som medför indirekt diskriminering är grundad på sakliga skäl, men har tillagt att det är nödvändigt att styra utgifterna när sjukvården bekostas av offentliga medel. Kommissionen anser att sådana allmänna socialpolitiska bestämmelser som de som har åberopats i målet vid den nationella domstolen kan motivera en särbehandling, men att så icke är fallet med rena budgethänsyn om de utgör ett mål i sig.

39 Domstolen erinrar om att budgethänsyn i och för sig kan vara avgörande för en medlemsstats socialpolitiska val och påverka karaktären och omfattningen av de sociala skyddsåtgärder som staten önskar vidta, men att de inte utgör ett mål i sig för politiken och därför inte kan motivera en diskriminering till nackdel för endera könet (dom av den 24 februari 1994 i mål C-343/92, Roks m.fl., REG 1994, s. I-571, punkt 35). För övrigt skulle ett erkännande av att budgethänsyn kan motivera en särbehandling av kvinnor och män, som annars skulle utgöra indirekt könsdiskriminering, innebära att tillämpningen och räckvidden av en så grundläggande regel i gemenskapsrätten som principen om jämlikhet mellan kvinnor och män skulle kunna variera i tid och rum beroende på medlemsstaternas finansiella situation (domen i det ovannämnda målet Roks m.fl., punkt 36).

40 Såsom kommissionen har anfört är dock skäl som hänför sig till behovet av att säkerställa en god styrning av de offentliga utgifterna för specialistvård och att trygga befolkningens tillgång till denna vård legitima och kan motivera socialpolitiska åtgärder.

41 På gemenskapsrättens nuvarande stadium omfattas nämligen socialpolitiken av medlemsstaternas behörighet och medlemsstaterna har ett rimligt utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller de sociala skyddsåtgärdernas karaktär och de konkreta villkoren för deras genomförande (se dom av den 7 maj 1991 i mål C-229/89, kommissionen mot Belgien, REG 1991, s. I-2205, punkt 22, och av den 19 november 1992 i mål C-226/91, Molenbroek, REG 1992, s. I-5943, punkt 15). Om sådana åtgärder svarar mot ett berättigat socialpolitiskt mål, är ägnade att säkerställa att det eftersträvade målet uppnås och är nödvändiga för att uppnå målet, och således grundas på skäl som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön, kan de inte anses strida mot principen om likabehandling (se domarna i de ovannämnda målen kommissionen mot Belgien, punkterna 19 och 26, och Molenbroek, punkterna 13 och 19).

42 Svaret på den andra frågan blir därför att budgethänsyn inte i sig kan utgöra saklig grund för könsdiskriminering. Åtgärder som syftar till att säkerställa en god styrning av de offentliga utgifterna för specialistvård och trygga befolkningens tillgång till denna vård kan dock vara befogade om de svarar mot ett berättigat socialpolitiskt mål, är ägnade att säkerställa att det eftersträvade målet uppnås och är nödvändiga för att uppnå målet.

Den tredje frågan

43 Den nationella domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida det vederlag som en läkare kan få vid försäljningen av sin praktik, när han drar sig tillbaka på grund av ålder, kan jämställas med en löntagares pension.

44 Birgitte Jørgensen och kommissionen anser att vederlag vid överlåtelse av en läkarpraktik inte kan jämställas med pension. FAS och SFU menar däremot att vederlaget vid en sådan försäljning mer liknar pension än lön, eftersom det erhålls i samband med att yrkesverksamheten upphör.

45 Domstolen konstaterar att goodwill är en immateriell del av läkarpraktiken, vilket innebär att vederlaget vid en överlåtelse av praktiken inte under några omständigheter kan jämställas med pensionsförmåner. Överlåtelsen behöver nämligen inte ha något samband med säljarens ålder och kan ske när som helst, medan pension erhålls först vid en viss ålder, på grundval av en viss tids verksamhet och med ett belopp som är baserat på inbetalda avgifter. Dessutom erhålls vederlaget vid försäljningen från köparen av praktiken och inte från personer som läkaren normalt får ersättning av, det vill säga patienter, staten eller sjukförsäkringen.

46 Svaret på den tredje frågan blir därför att det vederlag som en läkare kan få vid försäljningen av sin praktik, när han drar sig tillbaka på grund av ålder, inte kan jämställas med en löntagares pension.

Den fjärde frågan

47 Med hänsyn till svaret på den tredje frågan saknas anledning att besvara den fjärde frågan.

Rättegångskostnader

48 De kostnader som har förorsakats kommissionen, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 4 juni 1998 har ställts av Østre Landsret — följande dom:

1) Rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor och rådets direktiv 86/613/EEG av den 11 december 1986 om tillämpningen av principen om likabehandling av kvinnor och män med egen rörelse, bland annat jordbruk, samt om skydd för kvinnor med egen rörelse under havandeskap och moderskap skall tolkas så att det, för att få klarhet i huruvida det föreligger indirekt könsdiskriminering i ett sådant mål om likabehandling som det aktuella vid den nationella domstolen, skall göras en

särskild bedömning av varje omständighet som är kännetecknande för de villkor för att utöva en yrkesverksamhet som följer av de omtvistade bestämmelserna, förutsatt att de i sig utgör särskilda bestämmelser som är grundade på egna tillämpningskriterier och berör ett stort antal personer som tillhör en viss kategori.

2) Budgethänsyn kan inte i sig utgöra saklig grund för könsdiskriminering. Åtgärder som syftar till att säkerställa en god styrning av de offentliga utgifterna för specialistvård och trygga befolkningens tillgång till denna vård kan dock vara befogade om de svarar mot ett berättigat socialpolitiskt mål, är ägnade att säkerställa att det eftersträvade målet uppnås och är nödvändiga för att uppnå målet.

3) Det vederlag som en läkare kan få vid försäljningen av sin praktik, när han drar sig tillbaka på grund av ålder, kan inte jämställas med en löntagares pension.

Moitinho de Almeida Gulmann Puissochet

Hirsch Macken

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 6 april 2000.

R. Grass

Justitiesekreterare

J.C. Moitinho de Almeida

Ordförande på sjätte avdelningen